

تاریخ عثمانی انجمنی

مجموعہ سی

ایک آیدہ برنشر اولتور

مندرجات

بروثیقہ مؤلم افضل الدین
» ذیل صفوت
سلطان عثمان ٹائینک لہ سفرینہ دائرہ ترکیجہ برکتاہسی : خلیل ادہم
غزوات خیرالدین پاشا نجیب عاصم
شہزادہ خلیک سرگذشتی یانقواسکندرھوجی
روم سلجوقی دولتک انقراضیلہ تشکلی ایدن طوائف ملوک (مابعد) . احمد توجید
سلسلہ وقوعات دولت علیہدہ ضبط ایدلمیان ۱۱۴۲ سنہ سی حادثاتی . عارف
تفرقہ : تاریخ سلطان عمدثانی . مؤلفی قریتو وولوس . مترجی قارولیدی .

فیثانی ہ فروش

استانبول

مکتبہ عثمانیہ

طبعیت مشائی

۱۳۲۸

برویقه مؤلم

اوتجی قرن هجریده بحر سفید حوضه‌سی متأثر ایدن متعصب و خون آلود سیاست منشای کافه تظاهراتیله وثیقه بخش صحائف تاریخ اولورسه وقایع عالمدن اک عبرت بخش بر صفحه غیر یو وانتقام دها تصویر ایدلش اولور. عربلر، برزمره ناجیه مجاهدین ایله اسپانیایه کیردکلری زماندن اعتباراً الحرانک دیوان سلطنتده فردیناند ایله ایزابلک اخذ بیعت ایلدکلری کونه قدر کچن مدت ظرفنده اوقطعهده جریان ایدن وقایک فاعل مؤثرلری اولان حکومات مختلفه - زمانلرینک درجه ترقیاته کوره - اجتماعات مدینه‌نک غایه‌سی اولمق لازم کلان هر در لوعمران ومدینی استحصال ایلش، اوقطعه‌ی برکلزار بهشتی به بکتر تمشلردی .

عربلر زماننده اسپانیا، اوقطعه معموره اوله معهود ایدی که چاغلایان انهاری، اسن روزکاری کویا اوسعادت زاره حکم فرما اولان رفاه وبخیاریدن نصیه‌دار اغتام اولمق، یاخود بخش سبحانی اولان سکون وصفای اخلاص ایتمامک ایچون جریان ووزاننده طرز اعتدال وسکنت کوستردی .

صحرا لر؛ شاد وخرم سوریلریله، مزارع؛ مذهب اکیلریله، شهرلر ومعموره لر؛ مبانی مدینه‌سیله پراحتشام ایدی . نظرنک انعطاف ایتدیکی هیچ برطرف یوق ایدی که برقبضه طپراق مزروع بولمسون . برکوی بولمز ایدی که ایچنده برخانه‌نک بویاسی صولش اولسون . مملکت سراپا منتظم بوللر، نظر فریب کویریلر، کاربانسرایلر ایله بزه‌نمش ایدی . دارالفنونلر، خسته‌خانلر، کتبخانهلر، مدرسه‌لر منسوبن

ومداومینیلہ مفرور فعالیت ، کوهار و مشاجر بر منابع ثروت ایدی .
 نشینلر پررور خلق ایله خندان ، تکمیل مملکت درجه قصوای
 مسعودیتده شادان ایدی . لکن انقلاب اوان ودهور تقلبات تدریجیه ایله
 بوکلزار سعادتق بر ماتم خانه مصائبه تحویل ایدی .

آنحقیق بوتحول و انقلاب نه کچی بر تاثیر و سبب تحتنده اولورسه اولسون
 واصل اولدینی نتیجه یالکز مسعودلری بدبخت ایتمک منجر اولدی
 بادئ تلہف اولان جهت ایسه او اینانلاز درجه مسعودیت دور اسلامده
 بلا تقریق جنس و مذهب هرکه سیانا نصیب اولمش ایکن کلان فلاکتک
 یالکز مدجریته منحصر اولسی ایدی .

پو آتیه وقته انہزانی تعقیب ایدن ادوارده رفته رفته رجعت ایدن
 اسلامیتک ترک ایتدیکی یرلر عقاب ظلم و حشتک زیر جناح فلاکتہ
 کیریوردی .

خرستیانلر انہ کچن برکویک ؛ اہالیسی قتل و اسیر ایدلکدن ، یا
 سوریلوب قوغلقدن صکرہ اولری محضا ملمان طرفندن یابلمش اولدیفندن
 یاقیلور ، دکرنلری ملمان دکرنجینک الی سورلدیکندن طولانی
 ییقیلور ایدی .

قرطبہ تک معابد عالیہ سی ، دلنشین سرایلری ، معظم دارالفنونلری
 آنحقیق اوسیدن تخریب ایدلمش ، ناوار قرالی شانویہ دارالتداوی اولان
 خستہ خانہ لری بیله استتا ایدلماش ایدی .

اندلس دارالاسلامندہ دشمن استیلاسی کویا بر صرصر فنا ایدی
 کچدیکی یرلرده حیات قالمیور بقایا و اتقاض اوزرنده یاقوشلر ، قارغہلر
 براقیور ایدی .

قرطبہ تک ، بلنہ تک ، اشیلیہ تک ، مرسیہ تک مجامع عمرانی
 بو صورتلہ خاکار اولدی .

اندلس وقایبی ، ہشامیہ ، عبدالرحیلہ ، اراکسیہ ، العقیلیہ والحاصل
 تکمیل شان و حشتیلہ اندلس حدودیتہ ، غرنادہ اوکلرینہ طولانمش ایدی .

منصور عامرينك مشهد جلادتی ، ابن عربینك مسقط رأس سعادتى
هپ زیر پای اعتراف التده قالمش، اسپانيا مظلوم قانيه ، يتيم كوز ياشيله
صولائش ايدى. نه او معموريتدن بر اثر نهده اوشان وسطوت وعدالتدن
برخبر وار ايدى .

اسپانيول استيلاسنك هنوز كيرمديكي اندلس قطعهسى ديكر محللرله
برتضادتشكيل ايدىوردى. كويا عربلر تكميل قوه جيايه وابداعيه لرني
اوقطعيه طوبلامش، هجرت ايدن قوافل مسلمين هپ اوراده يرلشمش
ايدى. صوكي مشكوك بر حيات معودانه اوقطعهده رايگان اولمش ايدى.
اندلك معموره لرنيه مقابل اسپانيولر ويرانلر حصوله كتيرمش
ايدى. سانكه عربلر احياده، قرال عكرى اماتده مابقه ايدىورلرايدى.
فقط كسب قوت ايتمش اولان كتله مرصوه خرستيانيه بك همهده بك
ضعيفلامش اولان اجزاي متفرقه اسلاميه بي هر حالده احيا ايدجهكي
آشكار ايدى .

۸۷۰ سال هجرندن ۸۹۰ سنه قدر كچن ايام ضجرت وفلا كنده
اندلس مسلماني جوار حكومات اسلاميه نندن ، افرقه دن استمداد
ايله اوغراشديلر . فائده مند اولدى .

اسپانيوللر ك اطرافه چويردكلرى دائره آهين تضيق كيتدجه
طاراليلوردى. نهايت جزيره خضرائك ضبطي افرقه دن استمداد ايدلرني
محو ايلدى .

غرناده معشر علماسي عثمانلي پادشاهندن استمداد چاره سنى آرادى
۸۹۱ سنهسى اواسطنده استانبوله برسفير مخصوص كوندرديلر . كلان
ذات ابى بقا [*] كنيهيله معروف صالح بن شرفك قلمندن چيغمش اولان

[*] نفع الطيب نام كتابده مندرج اولان مفرتك قوله نظراً (ابى بقا)
هجرتك طقوزنجي وميلادك اون بشنجى عصرى شرماندن اولوب اوتنجى عصر
هجري واون التجي عصر ميلادى اوائلنده وفات ايلشدر .

برقصيده ني حامل ايدى بوقصيده بر فریادنامه اولوب اندلك پريشانى
حالى مصوردر . قصيده بودر .

§

فلا يفر بطيب العيش انسان
من سره زمن ساءه ازمان
ولا يدوم على حال لها شان
اذا نبت مشرفيات وخرشان
كان ابن ذى يزن والنفد غمدان
واين منهم اكا ليل وتيجان
واين ماسه فى الفرس ساسان
واين عاد وشداد وقحطان
حتى قضا فكان القوم ما كانوا
كما حكي عن خيال الطيف وسنان
وام كسرى فا آواه ايوان
يوما ولم يملك الدنيا سليمان
وللزمان مسرات واحزان
وما لا حل بالاسلام سلوان
هوى له احد وانهد شهان
حتى خلت منه اقطار وبلدان
واين شاطبة ام ابن جيان
من عالم قدسا فيها له شان
ونهرها المذب فياض وملآن
عسى البقاء اذا لم تبق اركان
كما بكى لفراق الالف هيمان
قد افقرت ولها بالكفر عمران
فيين الا نواقيس وصلبان
حتى المنابر تترقى وهى عيدان
ان كنت فى سه فالدهم يقظان
ابعد حصن تفرالمره اوطنان
ومالها مع طول الدهم نسيان
كانها فى مجال البق عقبان

لكل شىء اذا مات نقصان
هى الامور كما شاهدتها دول
وهذه الدار لا تبقى على احد
يمزق الدهر ختما كل سائفة
وينفضى كل سيف للفتاء ولو
ابن الملوك ذوو التيجان من يمن
واين ماشاده شداد فى ادم
واين ما حازه قارون من ذهب
اتى على الكل امر لا مرد له
ومار ما كان من ملك ومن ملك
دار الزمان على دارا وقائله
كأ نما الصب لم يسهل له سبب
لجائع الدهر انواع متنوعة
وللحوادث سلوان يسهلها
دهى الجزيرة امر لا عزاء له
اصابها العين فى الاسلام فارتزأت
فاشل بلنسية ماشان مرسية
واين قرطبة دارالمعلوم فكم
واين حصن وما تحويه من تره
قواعد كن اركان البلاد فنا
تبكى الحنيفة البيضاء من اسف
على ديار من الاسلام خالية
حيث المساجد قد صارت كنائس ما
حتى المحاريب تبكى وهى جامدة
ياغافلاً وله فى الدهم موعظة
وما شياً مرحاً يليه موطنه
تلك المصيبة انت ما تقدمها
ياراكبين عتاق الحيل ضامرة

وحاملين سيوف الهند مرهفة
ورائعين وراء البحر في دعة
اعندكم نبأ من اهل اندلس
كم يستنيت صناديد الرجال وهم
ماذا التقاطع في الاسلام بينكم
الا نفوس ابيات لها هم
يا من لثلة قوم بعد عزهم
بالامس كانوا ملوكا في منازلهم
فلو تراهم حيارى لادليل لهم
ولو رأيت بكاهم عند يعمهم
يارب ام وطفل حيل بينهما
وظفله مثل حسن الشمس اذ ظلمت
يقودها الملج عند السلي مكرهه
لحل هذا يذوب القلب من قدر

كانها في ظلام النقع نيران
لهم باو طائهم عز وسلطان
فقد سرى بجديث القوم ركيان
قتلى واسرى فما يهتر انسان
وانتم يا عباد الله اخوان
اما على الخير انصار واعوان
احال حالهم جورو طغيان
واليوم هم في بلاد الكفر عبيان
عليهم من ثياب الذل الوان
لهالك الامر واستهوتك احزان
كما تفرق ارواح وابدان
كانما هي يا قوت ومرجان
والعين باكية والقلب حيران
ان كان في القلب اسلام وايمان

مألاً واختصاراً ترجمه سی

عالمه هرشي كليل كجر . انسان مغرور حال ورفاهت اولمامليدر .
يران سرور بيك زمان كدرله تقابل ايدر . عيني حالده دوام ايمان بو عالم
فاني هيچ كيمسيه باقى اوله من . مرددولو سلاح و ضربك قيده مديني
سپرلى انقلاب اوان ودهور پریشان ايدر ، قيرار الك ذى شكوه . وقدرت
الردده بولنسه . حتى حصن (غمدان) قدر متين وقوى اولسه .
[غمدان ملوك تبايه تك دور شوكتنده يمنده انشا ابديكي برشاتودر]
يمتك او صاحب دارات ملوك تاجدارى ، شدادك عزم قوى ارم
بنياى ، ناساتيان فرسك سياست جهان مطاعى ، قارونك خزان لائحصى
شيمدى زره لرده در ؟ ... شان وشرقريله جهان صيفيان اقوام سالفه ،
عاديلر ، شداديلر ، قحطانيلر نه اولدى ؟ ...
ناقابل مقاومت بر امر تقديرى كلنجه هيات مجموعهرلى ايله رهروست .

فنا اولدیله نه او ملکدن نه ده او مالکلردن خیرقالدی ... هپسی بررؤیا ،
برخیال زائل اولدی ...

دور زمان دارایی ده ، ایوان کسرای ده محو و پریشان ایتدیکی کبی
هیچ برقوتله تفسیر ایدیه میه جک سبیلر ملک سلیمانی ده یا مال ایتمش ایدی .
ایشته .. بیک درلو نجایع دهر ، سرور واحزان هپ زمان ایله در .
تعاقب او ان ایچنده بعضاً بادی تسلیت اوله جق حادثات وقوعبولورسه ده
بوتلیلر ارتق اهل اسلامک دوچار اولدینی فلاکتلی تهوین ایده مز .
شمدی طاغیرک طیانهمیه جفی تعزیت ناپذیر بر بلای عظیم جزیره [ایه ربک
یارم اطه سی] سلطدر .

اصابت عینه اوغرایان اسلامیت خراب اولدی ؛ شهرلر ، معموره لر
بوشالدی ، (بلنیه) بی صوریکز! (مرسیه) فلاکتی دیکلیکنز ...!
مناقب عالیه سی دیلدرده داستان اولان علماسیله ، دارالعلوملیله (قرطبه)
نه اولدی ؟ ... فیض حیات ویرن انهار لطیفه سیله ، احتوا ایلدیکی لطافتیله
برابر (حصص) زرده در ؟ ...

مرکز الدن کیدنجه ملحقاتندن امید قالورمی که بومعموره لرده موجود
قالش اولسون ؟ .. شمدی علویت پاک اسلامیت اسفندن حرمان وهجران ایله
اغلیور . خالی قالان دیار اسلام خرابه زار اولدی . مجدلر بیقلدی .
صومعه لر صدای ناقوس ایله طنان اولمقده در . محرابلرک حالت جامده سی
اشکریز اولیور . منبرلر نومید عودت ، ضریه خواندر .

ای غافل ! ... زمان او یومیور هر حالی ایله موعظه کویادر .
وطنیله مغرور ، وطنده شاد وفخور اولانلر بعد زمان ایله محکوم
نیان وقایع کبی کچن مصائبی ده اونوتدیله ...

ای شهواران عرصه شان ! .. وای صاحب سیوف صواعق فشان ! ..
وای وطنرنده حائر عزو وقار اولان جلا دتکاران ! ... اندلسک حال
پرملاندن خبردار میکنز ؟ یا عباداه ؛ اخوانکزه اره کزه ناقابل
وصولدر ؟

بیله کز ... صنادیدر جالمز نه قدر یالوار دیلر .. نه قدر اغلادیلر ...
 فقط قلوب حتی تزه تهجک صورتده سی و قتل اولندیلر
 عزیز ایکن ذلیل اولان شو قومک تحول حالنده بوجور و ظلم نه در ...؟
 دون سراینده پادشاه اولان بو کون دشمن قبوسنده کوله اولمش
 انلرک اوزرنده کی ثیاب ذلی ، حین بیعلرنده کی اغلایشلرینی ، اولاد
 ایله انلرک - روحک بدنن مفارقتی کبی - ایریلینشی ، ناصیه لرنده نور
 معصومیت تابان اولان مجوه کبی قز جغزلرک اسیر ایدیلوبده قلبری حیران ،
 کوزلری کریمان اوله رق یچلرک یدبی اماننده سورکلنوب کورتورلرکیرینی
 کورسه ایدیکنز دوچار هول اولور سزده اغلاردیکنز ... کولکنده ذره
 ایمانی اولانلر بوحاله تأثرندن یورکلری اریر ویانار »
 ختام ترجمه

§

بومراجعت اوزرینه دولت عثمانیه جه اندلس اهل اسلامک حال ملال
 آورلری نظر دفته آنلیق ایستلدی ایسه ده عثمانلی قوه بخریه سنک اوقدر
 اوزاق مواقده ایضاع تهدید ایده جک قوتی حائر اوله مدینندن و برده سلطان
 جم آوروپاده بولندیقی ایچون دولت عثمانیه تک خرسیتیانلق عالنه قارشو حرکتی
 سیاست متخذهیه موافق کورلیدیکندن ماده ابراز معاونت اولنه مدی .
 آنلیق ۸۹۷ تاریخده غرناده تک فردینساند طرفندن قطعاً استیلاسی
 و آلپوقسارده کی اهل اسلامک قتل عام ایدلسی اوزرینه اندلس وحشتری
 مقاومتوز برحاله کلدیکی جاتی قورتاران مدجرینک اخباراتندن شایع
 اولدینندن مواقع اسلامیه دن معاونته شتاب ایدلدی [*] فقط ایشراشدن
 کچمش ، موسی بن ابوالغازانک ملته ، تکمیل اندله ترتب ایدن وظیفه
 فداکاری بی کویا نفسنده جمع ایشمش کبی وطنی تک باشنه مدافعهیه قیامی
 [*] بوخصوصده کی وقایع بحریه صفوت بک افندی طرفندن ذیلاً یازلشدرد .

کونی اعماق نہرہ وقوعبولان سقوطی اندلس ایچون ہر امیدبی انقاط
ایلس ایدی . مملک اسپانیا اوزرنده پایدار اولدقلمری سکز یوز سنہ
ظرفنده ادیان سائرہ اربابی خفتندہ قطعاً برمعاملہ زجرہ اجرا ایتمشلم
وحقوق ذمیہ رعایتلہ خریستیانلرک استکمال رفاهتہ چالیشمشلم ایدی .
دور اسلامده دعوا۱ حقوق ایدن برخرستیانک محکمہ اسلامہ حضورندہ
ملمانندن بریلہ مرافعہ اولدینی وحق یدندہ اولدینی حالده احقاق ایدلدیکی
بیکلرجه ، یوز بیکلرجه کرہلم واقع ایدی .

حال بوکہ خریستیانلر اندلس وغرناده دخی داخل اولدینی حالده
تکمیل اسپانیایی تحت حکمہ التجہ یہ قدر و آلدقندن صکرہ ازباب صلیبدن
وحتی یالکز قتلکلردن بشقہ کافہ انسانلر اوزرنده اولہ برتضیق
اجرانہ باشلادیلرکہ تاریخ فقرتلہ یاد ایدر .

باخصوص مسلملرک مال و جانی وناموسی مباح عد ایدیلوب
عصرلرجه زمان نشرعدالت ومقرتلہ اوقطمہنی اعمار ایدن فعال ونجیب
وناموسکاراھالییی آتشلرہ یاقہرق، سی ایدرک معمورہلری بوشالتدیلر .
عربلر زمانندہ نشر عدالت ایدن محکمہلر یرینہ اوتوداقہلری ،
انکیزیسیونلری اقامہ ایدیلر . تکمیل اسپانیایی احاطہ ایدن انوارشادی
یرینہ انسانلری یاقان انکیزیسیون آتشلرینک و عرب مبانیسی محو ایدن
یانقینلرک دومانلری قائم اولدی . اسپانیا قطعہسی اولہ برحالہ کلدی کہ
عربلر زمانندہ ہرخطوہده برمسافرخانہ بولان یولجی ، عربلردن صکرہ
شہرلر ارہندہ تشکل ایدن وحشترارلرودہ مردہ جدلردن بشقہ برشی
کوردہ من اولدی .

شو تحول اولہ برابر غالب نحوٹکارک اتف استکباری کیندکجہ
یوکلیرور ، ظلم آتشلاری آرتدقجہ آرتیوردی . آراغونبہ قرالرنندن
« زاق » زیر رعیتہ کیرمش اولان ملمانلری چیریل چپلاق حدودک
خارجہ آتمق فکریلہ بونلرک خانہلرخی باصق ، ماللرخی یغما ایتمک، نوان

وصیائی طوتوب بازارلرده صاتمق، جوامی تلویث ایتمک ایچون اذن ویردیکندن تاب وتوانی قالمیان اهالی هجرته قیام ایتدیلر . بو حرکتلری عصیان عد اولنه رق اوزرلرینه بالهجوم جملهسی قلیجندن کچیرلدی .
غرناده استیلاسنده فردیناندک امضالدینی عهدنامه هر درلوماععداتی حاوی ایدی بو عهدنامه قرال وقرالجه طرفندن یمنلرله توشیق اولنمش ایدی .

اهل اسلام حریت وجدانیته مالک اوله جقلر و ایستلرسه هجرت ایدیه یله جکلر ایدی جان ومال وناموسلری تحت تأمینده ایدی کویا هرشی تأمین ایدلمش ایدی حتی معاهده نك اوتوز ایکنجی ماده سنجه قبول اسلام ایتمش اولان خرستیان مهتدیلر بیله بوندن مستقید اوله جق ایدی .
اللی ایکنجی ماده ده دخی مللمانلره نظارت ایدیه جک مأمورلرکده اهل اسلامدن اوله جقنی تمهد اولنمش ایدی .
فقط اوج هفته کچمندن وحشت باشلادی قرال ژا قک سیاستی تعقیب اولنیوردی .

بو حاله طیانه میان مدجرین عصیان ایدرک سنه لرجه مقاومت ایتدیلر .
حقلرنده تزید شدتدن بشقه برشی قزانلمدی ارتق اسپانیا عنصر اسلامی بیتمش ایدی .

چپلاق ویسه جک اکنکی اولمیان قادین وارکک وچوجقندن مرکب آج و صوسز قافله لری ساحلله سورمک اوزره سواریلر مزاراقلر ایله سوق ایدیورلردی . بویا حته اولن وآت آیاغی آلتنده ازیلنه باقلمزدی .
اناسنک لندن آلتوب کیف ایچون اولدیریلن چوجقلر ونصل پارچه لنه جقنی تماشا ایدلمک اوزره برقیادن آتیلان انسانلرک چوق ایدی .
بو قوافل نکبت وسفالت ساحل شهرلرینک قوملقلری اوزرینه یاییلوب افق اوزرنده کورینه جک کیلرده برملم دولت باندره سی ارار و بویله برکینک ورودینه وقف انتظار اولور ایدی .

بو انتظار بعضاً اوزار، امید خلاص و حیات یا اجلق ، یاوبا ، یا بر
 خریستان تیراندازینک اوقیلہ نہایتیردی . بو سحرت و فلاکتدن بر کره
 جانی قورتاروبده آفریقا ساحلہ کندینی آتان هرکیم اولورسه اولسون
 کیرو ، او وحشتزاره عطف نگاه ایتدکجه غصب اولنان خانماتی ، یولده
 کومدیکی یازوج وزوجه، یا بابا واناسنک، یا خود اولادینک و قدراشک
 خیال خوبنتی، بونک آچلقدن صولان رنکنی، ظالم برضربه نک اوسینه
 آچدینی یاره یی کورر کبی اولور وفوران انتقام ایله کوکرردی .
 آرتق بو آدملر ایچون ظالم لک قانی ایچمکدن بشقه هیچ برامل
 قالمزدی . شو حس نفرت کیتدکجه ده اعمومیشه رک تکمیل افریقای شمالی
 خلقی و بونلرله بالآخره اختلاط ایدن عثمانیلر و ترک قورصانلری عین
 حیاته تابع اولشلر و آق دکزی قانه بو یامشلردر .
 ایته اوتچی عصر هجریده بحرفیدک تابع اولدینی قانی سیاتک
 منشای

افضل الدین

